

Posudek vedoucího magisterské práce
„Etická dilemata v asertivní péči“ - Bc. Michaela Spálenková
obor Křesťanská krizová a pastorační práce – diakonika, ETF UK

Práce studentky Michaely Spálenkové svým názvem „Etická dilemata v asertivní péči“ předznamenává jak vstup do témat profesní etiky, tak tematiku přístupu k podpoře duševního zdraví člověka. Autorka práce využívá svého aktivního působení v organizacích Centra duševního zdraví (dále CDZ), aby na více než 100 stranách (cca 140 vč. příloh) své práce přiblížila vybrané na „člověka zaměřené“ metody práce s klienty těchto organizací a poukázala na dilemata, která jsou s tímto zaměřením pomáhající, především sociální a zdravotní stránky práce spojena. Vychází z předpokladu, že na rozdíl od institucionálně vedené péče o člověka s těžkostmi v oblasti duševního zdraví či duševní pohody, terénní a týmový způsob práce, který se v této oblasti v posledních letech považuje za přínosný, důsledněji ctí člověka „jako člověka“, člověka v jeho lidství. Znamená to, že do diskursu spojeného s touto „asertivní“ péčí nutně vstupují pojmy jako lidská důstojnost, autonomie, ochrana zdraví klienta i společnosti, a že s těmito pojmy lze spíše vystihnout řadu otázek, které si pracovníci organizací jako jsou CDZ nutně kladou, když se svými klienty pracují některými z přístupů této asertivní péče. Autorka ve své práci poukazuje na závažné místo, které v této práci zaujímají otázky týkající se přímo respektu k člověku-klientu, a že jejich řešení, mnohdy ve formě řešení etických dilemat, hraje klíčovou roli v kvalitě služby vůči klientovi i hodnotovému komfortu samotného pracovníka. Ukazuje, že právě v oblasti nejasností nad tím, co bychom nazvali etickým dilematem, tedy nutností volit jednu ze dvou možných variant řešení vzniklé situace, jež může přispět k uspokojivému řešení klientovy situace, lze hledat konkrétní podobu oněch klíčových převládajících hodnot, skrze něž je vedena péče o potřebného člověka. Cílem předkládané práce je informovat o způsobech asertivní týmové práce metodami zaměřenými na člověka, a na základě vzorku rozhovorů s vybranými (devíti) pracovníky organizací CDZ ukázat, že v těchto metodách převládá způsob práce určený nejvyšším zájmem o člověka především s ohledem na respekt k jeho důstojnosti bez ohledu na jeho společenské zařazení, diagnózu či sociální dovednosti. Autorce se podařilo spíše ilustrativním způsobem doložit, že pojem lidská důstojnost, který přibližuje mj. s odkazem na biblickou tradici či na pojem „jinakost druhého“ E. Lévinase, figuruje v různých jeho konkrétních vyjádřeních v etickém uvažování pracovníků v asertivní péči.

Ve své práci autorka vychází z řady titulů, včetně anglických, jak odborných z oblasti profesní a etické, tak z obecně humanitních (biblistika, filosofie), což lze zvláště považovat za přínosné s ohledem na zaměření práce. Ta je logicky členěna do šesti kapitol, kdy autorka nejdříve představí aktuální metody práce (1.kap - Zotavení, CARE,...) v kontextu asertivní péče (2. kap.), od nichž vstupuje do tématu lidská důstojnost (3. kap.) a její instrumentalizace (4. kap.). V dalších částech představuje svůj „výzkum“ týkající se etických dilemat v terénní práci jejich definicí a metodickými poznámkami (5. kap.) a v poslední části představuje a kvalitativně vyhodnocuje devět příkladů z praxe pracovníků CDZ. V závěru pak poukazuje na mnohdy odlišné rysy představených dilemat, což lze chápat jako kvalitativní obohacení rejstříku hodnot a

zájmů, které vstupují do rozhodovacího procesu asertivní péče o lidi s duševní či sociální nepohodou. Zde spatřuji přínos celé práce, jakkoliv se lze nad metodickou stránkou zmíněného „výzkumu“ pozastavit, minimálně už pro jistou netransparentnost (až nepřehlednost) jeho vyhodnocení. Právě díky narativní povaze a kvalitativnímu zaměření této sondy do praxe je třeba docenit konkrétní souvislosti, které autorka v závěru předkládá, třebaže spíše jako teze dokreslující různé obrazy dříve uvedených situací, pod jejichž popisem se ale setkáváme s plnějším a uchopitelnějším pojmem lidská důstojnost. Jinak totiž bývá pojem lidská důstojnost v této souvislosti často zmiňován pouze jako abstraktní a mnohdy vyprázdněný pojem. Aby zaměření této práce více vyniklo, doporučil bych především důsledněji představit souvislost mezi vybranými metodami práce a asertivním přístupem (Kap. 1 a 2) a dále propojit kapitoly 3 a 4 do jednoho celku, který pak bude třeba důsledněji zohlednit v závěru práce, resp. v diskusi nad dilematy (odst. 6.9.1), která by si zasloužila zvláštní úroveň nadpisu ne-li celou kapitolu.

Práce je psána čtivým jazykem, s minimem překlepů, pouze místy narazíme na nejasnosti v interpunkci (např. s. 30, 46...) Citování použité literatury by si zasloužilo více pozornosti, např. místy shledávám nejednotnost v užití kapitálek či upřesní citovaného zdroje (např. s. 32, pozn. 78), chybějící uvozovky (s. 62), mezery mezi odstavci (s. 109-110) apod. Citování uvozovkami a proloženým fontem je nezvyklé, také je mnohde nejasný důvod používání tučného písma apod.

Z hlediska samotného tématu práce, její metodologie (např. výzkumné otázky na s. 74 a jejich uplatnění), věcné či formální správnosti (např. tvrzení „jednání OSPODu svědčí o nerespektu k Veronice“) a hloubky zpracování naznačených témat (např. pojem „instrumentalizace člověka“, „hodnoty v dilematech“) je třeba vidět určité rezervy, které kladou na čtenáře nárok se zamyslet nad tím, co vlastně má z práce vyčíst. Přestože autorka vložila do práce řadu informací z literatury, z výzkumu a z vlastní expertizy, bylo by zapotřebí důslednějšího zúžení cíle práce, aby bylo v přijatelné hloubce zpracovatelné. Již samotné představení „na člověka zaměřených“ metod práce (1.kap) a přístup „asertivní péče“ by mohly vynést zajímavé aspekty pro upřesnění pojmu lidská důstojnost – pokud má v práci jít především o ní. Na druhou stranu přesnější definice etických dilemat a jejich analýza v některém jejich pojetí (např. již v práci zmíněných autory Sandu a Frunza) by mohlo výrazněji poukázat na to, co je v příslušné profesní roli (pracovníka v určité pozici v CDZ) chápáno jako principiální východisko, důležité pro vyhodnocování a posouzení konkrétních dilematických situací. Např. zda je dilematem subjektivní pocit pracovníka či zda je to legitimní střet morálních principů, který má – vzhledem k dané profesi a profesní roli – spíše objektivní charakter a může opět poukázat na to, co je pro pracovníka u této cílové skupiny určujícím principem práce. Kombinace těchto dvou přístupů, které autorka zvolila, představuje rozsáhlé téma, které přesahuje možnosti kvalifikační práce tohoto formátu. I tak lze považovat práci za cennou, např. právě pro příklady způsobu uvažování o tom, jak lze chápat projev respektu k lidství, k důstojnosti člověka, zde manifestované především respektováním vůle člověka bez předchozího omezení zažitými vzorci chování většinové společnosti.

Práci považuji navzdory těmto rezervám jako úspěšnou, hodnou dalšího rozvinutí a třeba i akademického uplatnění.

Proto ji rád doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci B – velmi dobře.

K obhajobě navrhuji

1. Pokuste se vysvětlit, jak pojmy „jusnaturalismu“ a „juspozitivismu“ (s 65) mohou souviset s etickými dilematy v praxi pracovníků CDZ.
2. „Respekt k lidské důstojnosti je ... u Kanta spojen s dovedností člověka rozhodovat o sobě“. Pokuste se obhájit toto Vaše tvrzení, resp. ho vysvětlit, pokud si za ním stojíte, a vztáhněte ho ke konkrétnímu dilematu.
3. „Navázaný vztah a vzájemná důvěra“ jsou nejdůležitější hodnotou (s.110). Jsou tedy důležitější hodnotou např. než zdraví, než lidská důstojnost? – či jak tomu rozumět?
4. Pokud byste měla dále upřesnit kategorie dilemat nad ony čtyři Vámi zmíněné (s.103), co a proč byste navrhla k jejich obohacení/upřesnění?

Ondřej Fischer

V Praze 8.9.2021